

**დიმიტრი უზნაძე მითრიდატე VI
ევპატორზე**

**DIMITRI UZNADZE ON MITHRIDATES VI
EUPATOR**

მერაბ კალანდაძე

Merab Kalandadze

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაქულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: დიმიტრი უზნაძე, მითრიდატე
VI ევპატორი, პირველი ეროვნული სასკოლო
სახელმძღვანელო, კოლხეთი, პონტოს სამეფო

Keywords: Dimitri Uznadze, Mithridates VI Eupator,
historiography, First National school manual,
Kingdom of Pontus

ჩვენ განვაგრძობთ ისტორიულ მეცნიერებაში დიმიტრი უზნაძის წვლილის შესწავლას. საქართველოს გასაბჭოებამდე ის სკოლაში ასწავლიდა მსოფლიო ისტორიას და აქტიური მონაწილეობამიიღო მსოფლიო ისტორიის პირველი ეროვნული სასკოლო სახელმძღვანელოების შექმნის პროცესში. რა თქმა უნდა, ეს არ იყო პატარა საქმე. უბრალოდ, მეტის გაკეთება დროის იმ მცირე მონაკვეთში, ველარ მოასწრო.

მსოფლიო ისტორია მან სამი მიმართულებით შეისწავლა და ეს, უმთავრესად, მსოფლიო ისტორიის პირველ ეროვნულ სასკოლო სახელმძღვანელოებში აისახა. სულ ეს იყო, რისი გაკეთებაც მან მოასწრო: 1. უძველესი ისტორია. წინარეისტორიული ხანა და ძველი აღმოსავლეთის ისტორია. 2. ანტიკური ისტორია. ძველი საბერძნეთის და რომის ისტორია. 3. ახალი ისტორია. ეს სახელმძღვანელო მან ივანე გველესიანთან ერთად დაწერა. სავარაუდოა, რომ მას დაწერილი ჰქონდა „შუა საუკუნეების ისტორიის“ სასკოლო სახელმძღვანელო, მაგრამ, როგორც ჩანს, მისი გამოცემა გარკვეული ობიექტური თუ სუბიექტური მიზეზების გამო ვერ მოუხერხებია და ამ სახელმძღვანელომ დღის სინათლე ვერ იხილა. ეს იყო რეალობა.

წინამდებარე ნაშრომი ისტორიოგრაფიულ ხასიათს ატარებს და მიზნად ისახავს გამოარკვევოს, თუ როგორ არის გაშუქებული მითრიდატე VI ევპატორის მოღვაწეობა დიმიტრი უზნაძის რომის ისტორიის პირველ ეროვნულ სასკოლო სახელმძღვანელოში.

თავდაპირველად ის ძალზე მოკლედ ეხება პონტოს სამეფოს ისტორიას მითრიდატე VI ევპატორის (ქრისტე შობამდე 120-63) ტახტზე ასვლამდე. ეს, ცხადია, ურიგო არ იყო. შემეცნებითი დატვირთვა გააჩნია და საინტერესო ისტორიულ ფონს ქმნის მთავარი თემის გაშუქებისათვის. ის ამართლებს თავის თავს. მას ორმაგი დატვირთვა გააჩნია, როგორც რომის წარსულის, ისე ქართველ ტომთა შორეული ისტორიის გაშუქებისათვის. ეს დიმიტრი უზნაძეს, ვფიქრობთ, კარგად უნდა ჰქონოდა გათავისებული.

შევეცდებით გამოვარკვით ორი საკითხი, როგორ იყო სახელმძღვანელოში შეფასებული მითრიდატე VI ევპატორის პიროვნება. ეს, ვფიქრობთ, საინტერესოა და მეორე, რამდენად ინფორმირებული იყო დიმიტრი უზნაძე ამ საკითხში. ამას აქვს მნიშვნელობა და ბევრად განაპირობებს სახელმძღვანელოს ამ მონაკვეთის ღირებულებას.

პირველ ყოვლისა, უნდა აღინიშნოს, რომ სახელმძღვანელოს ეს მონაკვეთი არ წარმოადგენს ფაქტების მშრალ თხრობას, ფაქტების გროვას. ეს საინტერესო არ იქნებოდა. შემეცნებით დატვირთვასთან ერთად მას გააჩნია შეფასებითი მუხტი, რაც ამ თემაზე მსჯელობის ერთ-ერთ მთავარ ღირსებად მიგვაჩნია.

პირველ ყოვლისა, ყურადღებას იპყრობს სახელმძღვანელოში მითრიდატე VI ევპატორის დახასიათება, რაც მისი მოღვაწეობის შეფასების ტოლფასია. როგორც ჩანს, დიმიტრი უზნაძე იზიარებდა ისტორიულ სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოთქმულ მოსაზრებას და მითრიდატე VI ევპატორზე მაღალი აზრის არ უნდა იყოს, რაც, ვფიქრობთ, სავსებით შეესაბამებოდა XX საუკუნის დასაწყისის ისტორიული მეცნიერების საერთო დონეს. ფრიად სიმპტომატურია, რომ იგი აქცენტს აკეთებდა პონტოს მეფის ხასიათის უარყოფით თვისებებზე. მისი ასეთი მუქი საღებავებით დახასიათება, ცხადია, შემთხვევითი არ იყო და რომაული წყაროების გამოძახილია. ისინი პონტოს მეფეს, როგორც რომის დაუძინებელ მტერს, ძალზე უარყოფითად ეკიდებოდნენ. ამას ჰქონდა თავისი რეზონი, აზრი. ასეთი შეიძლება ყოფილიყო მისი დამოკიდებულება პონტოს მეფისადმი.

უწინარეს ყოვლისა, ყურადღებას იპყრობს მისი ინფორმირებულობა, ის საქმეში ჩახედული უნდა ჩანდეს, რაც, რა თქმა უნდა, შემთხვევითი არ იყო და ემპირულ, ფაქტობრივ, მასალაში ცოდნის გამოძახილია. გამოვთქვამთ მეტად ფრთხილ ვარაუდს, რომ მან ამ საკითხზე იმაზე გაცილებით მეტი იცოდა, ვიდრე ეს დიმიტრი უზნაძის სასკოლო სახელმძღვანელოს ამ მონაკვეთიდან შეიძლება ჩანდეს.

ის ეხება მითრიდატეს მიერ კოლხეთის დაპყრობას, ამჯერად თარიღს ასახელებს. ეს მოხდა ქრ. შ.-მდე II-I საუკუნეების მიჯნაზე. ეს ხომ არ არის კიდევ ერთი მიზეზი პონტოს მეფისადმი დიმიტრი უზნაძის ინდიფერენტული დამოკიდებულების? ვფიქრობთ, ძალიან კარგი იქნებოდა, უფრო მეტი ყურადღება დასთმობოდა ქართულ კონტექსტს. ეს საინტერესოა და სახელმძღვანელოს ამ მონაკვეთს შინა-არსობრივად კიდევ უფრო გაამდიდრებდა. ეს მოსწავლეებს ისტორიისადმი ინტერესს გაუღვიძებდა. ის ხაზს უსვამს პონტოს სამეფოს ტერიტორიულ გაფართოვებას, მის გაძლიერებას. რომთან სამკვდრო-სასიცოცხლო დაპირისპირება, ცხადია, შემთხვევითი არ იყო და ამის ლოგიკური შედეგია.

რომსა და პონტოს სამეფოს შორის დაპირისპირების გაშუქება სახელმძღვანელოს ამ მონაკვეთის დასკვნით აკორდად გვევლინება. ყველაზე უფრო მეტი უკმარისობის გრძნობა და შესიტყვების სურვილი სწორედ ამ მონაკვეთმა გავვიჩინა. ისეთი შთაბეჭდილება გვექმნება, რომ ის ძალზე ზოგადია, მიმოხილვითია და კონკრეტიკა აკლია. ფაქტობრივად, არაფერია ნათქვამი მითრიდატეს და რომს შორის მომხდარ სამომხე. არსად არ არის მითითებული მათი თარიღები. თარიღებისადმი დამოკიდებულება ინდიფერენტულად მიგვაჩნია. სასურველი იქნებოდა, მას უფრო მეტი ყურადღება მიჰქცეოდა. ეს ხომ სკოლის სახელმძღვანელოში იქნებოდა. პირველი ომი მოხდა ქრ. შ.-მდე (89-84), მეორე (83-82), მესამე (74-69). ეს ამ თემაზე მისი მსჯელობის აქილევსის ქუსლად მიგვაჩნია. საუბარია ქერონეასთან და ორქომენტან ბრძოლაზე, მაგრამ თარიღი მითითებული არაა. ეს მოხდა ქრ. შ.-მდე 86 წელს.

შეიძლება ითქვას, რომ მის წინაშე მდგარ მთავარ ამოცანას, კულტურტრეგერულ მისიას, ურიგოდ როდი გაართვა თავი, რაც მის წარმატებად მიგვაჩნია. ფაქტობრივად, საქმე გვაქვს აღნიშნული საკითხის პოპულარიზაციის ერთ-ერთ პირველ მცდელობასთან. ეს იმჟამინდელი ქართული რეალობის ფონზე წინგადადგმული ნაბიჯი იყო. როგორც პირველი მცდელობა,

ბუნებრივია, ის უნაკლო ვერ იქნებოდა, ხოლო მის შემდგომ დახვეწაზე, სრულყოფაზე, მუშაობის საშუალება, პოლიტიკური ქართვეილების გამო, აღარ მისცემია.

ლიტერატურა:

უზნაძე, დ. (1919). რომის ისტორია. თბილისი: არაბიძის და ამხანაგობის გამომცემლობა.

ქავთარია, გ. (2020). ძველი რომი, ნაწილი II. თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა.

Dimitri Uznadze's contribution to the historical science has long been in the focus of our research. The issue had not been studied thoroughly, and we tried to fill this gap. Neglect of the given issue was not a mere coincidence. This neglect is not purely academic. It had obvious political reasons. Above all, it was due to the negative attitude to the success of the Georgian Democratic Republic in the years 1918-1921. Such attitude was based on ideology and politics. Currently, this attitude is outdated and forms a kind of retro in historiography. In our opinion, it is quite natural that the most fruitful and intense activities of Dimitri Uznadze in the historical field coincided with the existence of the Georgian Democratic Republic in the years 1918-1921.

Prior to the establishing of the Soviet regime in Georgia, Dimitri Uznadze taught world history at school. He actively participated in the creation of the first national manuals of world history for school children. Although the quantity of his works in history is insignificant, the quality is extremely valuable. We should envisage this criterion in our research. This small number of works was all he could create in the extreme circumstances in a short period of time.

Dimitri Uznadze studied the world history based on three main directions. His studies were chiefly reflected in school manuals. He

simply had no time to implement most of his brilliant ideas. The above-mentioned three directions are as follows: 1. Ancient history. The prehistoric era and the history of the ancient orient. 2. Antique history. The history of ancient Greece and Rome. 3. Recent history. He wrote this manual together with Ivane Gvelesiani. It is highly probable that he had also written a school manual on the medieval history, but failed to publish it.

The given paper is of historiographic nature. It aims to find out how Dimitri Uznadze described the activities of Mithridates VI Eupator in the first national manual on the History of Rome.

In our opinion, Dimitri Uznadze's evaluation of Mithridates VI Eupator in his school manual on the history of Rome has the following positive aspects:

1. The author speaks briefly and laconically about the history of the Kingdom of Pontus prior to the reign of Mithridates VI Eupator. The description provides an important historical background for the coverage of the main issue. The author analyzes both the history of Rome and the ancient history of the Kartvelian tribes.

2. Another merit of the manual is the correct evaluation of the activities of Mithridates VI Eupator. The author reveals a thorough knowledge of the empirical material. The manual performs a mission of a cultural trigger, and the author has achieved this goal successfully. Dimitri Uznadze contributed to the promotion of the given issue. This was a significant step forward, taking into account the Georgian reality of the given period.

3. Dimitri Uznadze's attitude to the activities of Mithridates VI Eupator fully corresponds to the strict requirements of the historical science of the given period. Dimitri Uznadze shared a widespread scholarly opinion. Hence, he did not praise the King of Pontus. This can be explained by the influence of the Roman sources.

4. Another merit of the manual is Dimitri Uznadze's knowledgeability of the issue. This is not surprising, because the author was well aware of the empirical, factual material.

Analysis of certain issues given in the manual has revealed certain shortcomings, namely:

1. The manual does not provide detailed information regarding the acute opposition between the Kingdom of Pontus and Rome. In fact, the author does not mention the three wars between Mithridates and Rome. The information regarding the issue is overly general and lacks concrete facts.

2. Another shortcoming of this passage is the author's indifference to facts. He fails to mention the dates of the three wars with Rome. He does not provide the dates of battles with Chaeronea and Orchomenus. It would have been extremely useful to provide this information in the school manual.

References:

Uznadze, D. (1919). Romis istoria [The History of Rome, Part II]. Tbilisi: Arabidze&Company Publishing House.

Kavtaria, G. (2020). Dzveli Romi, natsili II. [Ancient Rome]. Tbilisi: Tbilisi University Press.